

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

*Кірова М.О., аспірантка,
Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління
E-mail: masha_77@meta.ua*

*Досліджено теоретико-методологічні засади процесу формування інституціонального середовища екологічної безпеки життєдіяльності населення на місцевому рівні.
Ключові слова: екологічна безпека, теоретико-методологічний процес, інституціональне середовище, інституціоналізація, регіональний рівень, місцевий рівень.*

Постановка проблеми.

Екологічні проблеми сьогодення спричиняють небезпеку існування людини на всіх рівнях - від локального до глобального. Для України ці проблеми постають достатньо гостро, оскільки має місце значна концентрація небезпечних виробництв, забруднення атмосферного повітря і водних ресурсів, що, в свою чергу, негативно впливає на якість життя і стан здоров'я населення, суттєва трансформація ландшафтів, неефективне використання природних ресурсів (у тому числі, невідтворюване їх знищення), неефективність та неузгодженість екологічного законодавства з владними діями, недостатня забезпеченість виробничих і контролюючих структур фахівцями у галузі екологічної безпеки, незначна зацікавленість та вплив громадських організацій на регулювання екологічної безпеки країни та її окремих територій.

Загальний стан екологічної безпеки, як у цілому по Україні, так і у великих містах, є досить складним. Існує широке різноманіття чинників (як природного, так і антропогенного характеру), які згодом спричиняють ускладнення її стану у просторово-часовому аспекті. Наведені обставини зумовлюють нагальну потребу комплексного вивчення та розв'язання проблем, пов'язаних з екологічною безпекою.

Метою статті є дослідження теоретико-методологічних засад інституціалізації системи екологічної безпеки життєдіяльності населення на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу.

Первинні основи загальної концепції екологічної безпеки закладені у роботах Н.Ф. Реймерса, С.А. Боголюбова, В.І. Данілова-Данільяна, К.Ф. Фролова, В.О. Бокова, А.О. Бикова, Р.М. Кларка, М.Н. Мойсеєва

та інших вчених. Останнім часом інтенсифікувалися теоретичні та практичні дослідження із зазначеної проблеми. Поглиблюються, конкретизуються та деталізуються знання з різних наукових напрямів, у тому числі, з техніко-економічного (Б.М. Данилишин, О.М. Трофімчук, А.Г. Шапар, Є.О. Яковлев, В.М. Шестопалов, М.С. Мальований, А.Б. Горстко та інші) та природничого (Г.О. Білявський, Г.І. Рудько, В.Ю. Некос та інші). Екологічна безпека у межах держави розглядається як складова національної безпеки (А.Б. Качинський, В.О. Косовцев та інші).

Слід підкреслити, що достатньо фундаментально розроблено теоретичні та практичні засади управління екологічною безпекою саме при катастрофічних ситуаціях (І.А. Рябінін, М.М. Биченок, А.В. Яцик, А.В. Луцик та інші). Менш вивченими є питання формування екологічної небезпеки та управління безпекою в умовах постійно присутнього техногенного навантаження, яке не має вираженого екстремального характеру.

У наукових роботах вітчизняних та зарубіжних авторів (В.І. Ізмалков, А.О. Биков, В.В. Мурзін, R.V. Ricroft, J.L. Diets, K.R. Swith, А.Т. Нікітін, С.А. Степанов, І.В. Масленнікова) розглядаються різні концепції, принципи та моделі забезпечення екологічної безпеки. Зокрема, розроблено системно-динамічну концепцію (С.І. Дорогунцов, О.М. Ральчук), яка базується на уявленні про інтегровану безпеку.

Згадані вчені та інші науковці заклали фундамент для подальшого вирішення проблем екологічної безпеки. Разом з тим, аналіз стану дослідженості різних аспектів наукового напрямку "Екологічна безпека" свідчить про термінологічну невизначеність,

загальний та декларативний характер більшості запропонованих методів убезпечення; знаходиться у стадії розвитку комплексний підхід, який враховує широкий спектр складових небезпеки; здебільшого домінують не технічні, а економічні методи регулювання станів безпеки; практичне застосування розроблених концепцій та моделей обмежене інформаційною недетермінованістю.

Відсутність належної екологічної експертизи при розміщенні техногенних об'єктів, нестаток фахівців у галузі екологічної безпеки та інші чинники призвели до формування широкопрофільної небезпеки в окремих регіонах та великих містах. Отже, існує нагальна потреба подальшого розвитку досліджень з управління екологічною безпекою на рівні міського середовища та розробка еколого-економічних засобів його реалізації.

Аналіз існуючих проблем екологічної безпеки та досліджень з розробки і впровадження технічних рішень щодо зменшення шкідливого впливу на людину та довкілля дає змогу констатувати наступне - вагому загрозу екологічній безпеці створюють: забруднення атмосферного повітря, насамперед, викидами автотранспортних підприємств, а також водних ресурсів, що спричинює значне погіршення якості життя та стану здоров'я населення; неефективне поводження з відходами виробництва та споживання; трансформація ландшафтів; стійкі органічні забруднювачі, які надходять у природне середовище. Разом з тим, цілеспрямоване вивчення цих проблем тільки розпочинається.

Екологічну безпеку ми розглядаємо як динамічну складову регіональної системи, що забезпечує її гармонійний розвиток в умовах захищеності від ре-

альних та потенційних антропогенних та природних впливів. Рівень безпеки, в основному, визначається ймовірністю проявів небезпеки. Це потребує всебічного вивчення умов формування екологічної небезпеки.

З позицій системного підходу до управління екологічною безпекою ми розглядаємо регіон як сукупність взаємопов'язаних та взаємно впливаючих підсистем – природної та соціально-економічної. Природна підсистема створює фонову основу формування небезпеки та є середовищем її просторового поширення. Соціально-економічна вміщує джерела екологічної небезпеки (об'єкти господарських комплексів, комунікації тощо). Останні відповідним чином впливають на людину, природне середовище та технічні системи.

Розглянемо основні закономірності формування регіональної екологічної небезпеки. Зокрема, В.М. Шмандій [6] констатує, що вони визначаються наступними основоположними категоріями:

- регіоналізацією (кожний регіон відрізняється тільки йому притаманними пріоритетами та ієрархією структур екологічної небезпеки, що зумовлюють специфіку її аналізу та можливого розвитку);

- просторовою та часовою структурізацією – сукупністю екологічно небезпечних об'єктів будь-якого генезису, які внаслідок взаємодії та взаємного впливу створюють небезпечні для життєдіяльності біоти ситуації, спричинюють загрозу функціонування технічних споруд, об'єктів і таке інше;

- позиційністю джерел небезпеки (враховується не тільки просторове розміщення джерел небезпеки відносно об'єктів, впливу, але й характеристики середовища, у якому небезпека поширюється);

- різноякісністю та різнопорядковістю джерел небезпеки (враховується потужність джерел, інгредієнтний склад, геометричні параметри, токсичність);

- сусідством небезпек – взаєморозташуванням та комбінацією різних складових небезпек;

- профілізацією регіонів відносно умов формування екологічної небезпеки.

Найбільш значущою властивістю, що зумовлює специфіку управління екологічною безпекою, є регіоналізація. Вона полягає у визначенні територій (регіонів) з характерною концентрацією та доміантністю певних типів та класів небезпеки в їх межах. Ознаками регіоналізації є наявність різних складових екологічної небезпеки, специфічне їх поєднання тощо. Серед основних принципів регіоналізації слід визначити: територіальну цілісність регіону, зосередженість характерних джерел небезпеки та переважну локалізацію її проявів у межах регіону, спільність процесів формування небезпеки і т. п. За цими ознаками м. Київ повністю вкладається у системно-структурну парадигму просторової структуризації екологічної небезпеки, що базується на диференціації за ступенем концентрації небезпек різного генезису.

З упевненістю можна констатувати, що забезпечення екологічної безпеки є одним з основних пріоритетів розвитку як суспільства в цілому, так і територій територіальних громад. Ефективно управляти екологічною безпекою можна тільки на основі ретельного вивчення умов формування екологічної небезпеки на відповідній території, зокрема, м. Києва. Усе зазначене вище визначає екологічну безпеку як актуальний науковий напрям.

Інституціоналізація передбачає розвиток системи екологічної безпеки як в цілому по державі, так і окремих її територій, на основі складного процесу узгодження і реалізації еколого-економічних імперативів, відображених в концепціях, програмах, законах і стандартах. Причому саме імператив, як сукупність вимог, визначає основи функціонування інститутів [2].

Загальна проблема розвитку інституціонального середовища системи екологічної безпеки полягає у знятті суперечностей, які характерні для процесу реалізації соціальних, економічних та екологічних інтересів суб'єктів господарювання при фактичному домінуванні економічних, подолання загальної недосконалості законодавчої бази щодо системи застосування ринкових стимулів, які обмежують та заохочують господарську діяльність у бажаному напрямі. Необхідність підвищення ролі держави як гаранта активізації процесів переходу економіки на інноваційний, еколого-орієнтований шлях розвитку полягає у формуванні різноманітних інституційних форм, включаючи оновлення організацій та установ, законодавчі документи, юридичні норми, які б адекватно реагували на потреби економічного, соціального та екологічного розвитку конкретних територій. Зауважимо, що інституціональне середовище повинне бути динамічно-рівноважним [1, с. 22].

Проте, виявлення недоліків інституційної системи та вмонтованих у неї механізмів, які гальмують ефективну дію ринкової економіки чи ринкових відносин, сприяє синтезу нових компромісів, як у суспільстві в цілому, так і в межах відповідних територій територіальних громад. Розвиток інституційної структури відбувається еволюційним шляхом на основі поступових змін

при взаємодії нових і старих формальних та неформальних норм і правил, а також їх зіткненнях і протистояннях.

На наш погляд, можна зробити висновок, що розвиток та функціонування інституційних засад екологічної безпеки мають розглядатись за блоками:

- базисні - це такі, що визначають принципи і передумови розвитку та функціонування інституціональних засад забезпечення екологічної безпеки (конституція, закони, стратегії, концепції, державні програми);

- міжнародні засади, реалізовані в ратифікованих конвенціях і угодах;

- організаційно-управлінські, у тому числі територіальні і галузеві, з функціональним забезпеченням екологічної безпеки життєдіяльності населення (програми, рішення органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, положення із закріпленням функцій організаційно-управлінських інституцій);

- культурно-світоглядні, що реалізуються через традиції, звичаї, кодекси поведінки, місцеві правила відносин на відповідній території.

Згідно з «Порядком денним на XXI століття», інституціональне середовище розглядається як базис, що забезпечує сталий розвиток в цілому та регулює взаємодію його трьох підсистем – економічної (стале економічне зростання), екологічної (рівноважне природокористування) та соціальної (соціальний прогрес). Саме інститути з їх здатністю активно діяти на мікро-, макро- і мезорівнях економічної системи стають одним із безпосередніх факторів економічної еволюції і гарантування безпеки. У підсумкових документах Конференції Організації об'єднаних націй зі сталого розвитку (Конференція «Ріо+20») зазначається, що управління на місцевому, субнаціональному, національному, регіональному і глобальному рівнях,

що зважає на загальні інтереси, має найважливіше значення для забезпечення збалансованого (сталого) розвитку. Зміцнення і реформування інституціональних рамок має бути не самою метою, а засобом забезпечення збалансованого (сталого) розвитку.

Однак, у стратегіях і програмах соціально-економічного розвитку територій територіальних громад проблемам формування безпечного розвитку, перш за все, як економічного інституту та інструменту регулювання життєдіяльності населення, приділено недостатню увагу. Тому необхідною є розробка нових інституціональних засад його забезпечення.

На ефективність процесу інституціоналізації формування розвитку еколого-безпечної життєдіяльності населення впливають специфічні особливості техногенного середовища, трансформації власності, економічних відносин і господарського механізму функціонування техногенно-небезпечних об'єктів та соціально-економічна ситуація. Зокрема:

- висока залежність територій від навколишніх техногенно-небезпечних об'єктів (атомні електростанції, водосховища тощо) та внутрішньо розміщених промислових виробництв;
- дефіцит фінансових ресурсів та недостатня умотивованість територіальних громад;
- неефективна система державного управління, яка слабо адаптована до ринкових відносин.

Це зумовлено тим, що досі в Україні не визначено конкретні інституційні засади реалізації державної екологічної політики на місцевому рівні. Відсутність комплексного підходу свідчить про значні недоліки в плануванні розвитку територій та реалізації державних і місцевих програм їх соціально-економічного розвитку.

Власне процес гарантування екологічної безпеки повинен включати декілька основних складових, а саме систему правових, інституційних, інституціональних та фінансових засобів, які завдяки комплексному використанню, сприятимуть досягненню цілей екологічної політики, підвищенню її ефективності [3, с. 31].

Формування правової складової ґрунтується на тому, що створення та розвиток нормативно-правової бази, безумовно, зазнають впливу різноманітних чинників, визначальними з яких є: основні засади правового поля; соціо-економіко-екологічні особливості країни в цілому та її регіонів, у тому числі, територій територіальних громад; розширення міжнародної співпраці України та європейська інтеграція, тощо.

Інституційна складова гарантування екологічної безпеки життєдіяльності населення охоплює діяльність інституційних елементів, які представляють суб'єктів державної та муніципальної політики різного статусу з особливим призначенням та роллю у процесах її формування і реалізації.

Організаційна складова комплексного механізму формування й реалізації політики екологічної та природно-антропогенної безпеки покликана забезпечити функціонування її окремих інституцій (суб'єктів), тобто є сукупністю правил і процедур щодо проектування функціональної структури управління та регламентації взаємодії її учасників, упорядкування їх повноважень тощо.

Метою фінансової складової цього механізму є створення умов щодо залучення грошових ресурсів для розвитку та просування проектів шляхом формування багатоканального фінансування.

Отже, інститути безпечного екологічного розвитку повинні координувати поведінку всіх суб'єктів, згідно

із завданнями та принципами сталого соціо-еколого-економічного розвитку. Це сукупність неформальних правил та норм громадської поведінки і формально закріплених у нормах права механізмів, що забезпечують їх дотримання і структурують взаємодії в суспільстві. Вважається, що нині управління життєдіяльністю та економічними процесами здійснюють офіційні (формальні) інститути.

Як відомо, вирішення екологічних проблем – тривалий процес, а його результати відчутні не відразу. Тому при розробці місцевих програм соціально-економічного розвитку територій включення екологічної складової визначає поведінку осіб, фірм та громадських організацій цих територій. Діяльність органів державної влади зосереджена на формальному закріпленні норм та правил, що прискорює зміни у суспільстві згідно із завданнями сталого розвитку та одночасно контролює їх виконання [3, с. 33]. Проте забезпечують механізми дотримання цих норм і правил інститути територіального рівня. Тому необхідна участь громадськості як контролюючої інституції за виконанням зобов'язань взятих як державою, так і органами місцевого самоврядування.

На більшості територій регіонів та великих міст накопичився ряд серйозних еколого-економічних проблем, які не дозволяють повною мірою забезпечити охорону навколишнього середовища та природних ресурсів, досягти раціонального їх використання і відновлення, покращити демографічну ситуацію і стан здоров'я населення.

Отже, методологічні засади оптимізації стратегії забезпечення ресурсно-екологічної безпеки відповідних територій, повинні бути зорієнтовані на підвищення ефективності використання природно-економічного потен-

ціалу території, ресурсозбереження та ресурсозаміщення, і включати [4]:

- ідентифікацію небезпеки та визначення зон ресурсно-екологічної безпеки, що дозволяє вибрати першочергову стратегію забезпечення ресурсно-екологічної безпеки регіону;

- вибір заходів забезпечення достатнього рівня ресурсно-екологічної безпеки регіону на основі оптимізаційних економічних моделей і комплексної оцінки альтернативних сценаріїв;

- коректування і узгодження рішень.

У цілому, реалізація ідеології вироблення раціонального рішення щодо формулювання стратегії екологічно безпечної, економічно ефективного розвитку відповідної території передбачає використання сукупності конкретних науково-методичних підходів, зокрема:

- сценарний підхід при розробці варіантів можливої стратегії екологічно ефективного розвитку території, особливо в частині оцінки темпів і якості економічного зростання і розвитку основних секторів економіки;

- виявлення й урахування достатньо стійких тенденцій розвитку агрегованих секторів;

- вивчення бізнес-планів найбільш ефективних проектів розвитку виробництва і використання ресурсів, перспектива реалізації яких є обґрунтованою як із позиції оцінки очікуваної економічної ефективності, так і щодо забезпечення ресурсно-екологічної безпеки території.

Урбанізація зумовлює зміни в галузевих і територіальних пропорціях розвитку економіки, у структурі зайнятості, сприяє розвитку інфраструктури. Проте, одним з негативних наслідків високої концентрації економічної активності великих міст є формування несприятливого еко-

логічного середовища. На сьогодні міста України розвиваються в умовах самоврядування, децентралізації територіального управління. Разом з тим, спостерігається нераціональне використання природного потенціалу, низький рівень ефективності екологічних проєктів, їх неузгодженість з міськими і державними програмами, орієнтованими на сталий розвиток.

Таким чином, для ведення ефективного та раціонального природокористування, його забезпечення в короткостроковій та особливо довгостроковій перспективі необхідно сформулювати передумови до визначення ключових напрямів процесу забезпечення управління екологічною безпекою на макро-, мезо- та мікрорівні. В основу розроблення напрямів щодо управління екологічною безпекою має бути покладене дослідження еволюційних основ поняття «природокористування».

У наукових працях Соколенко Л. Ф. визначено, що «як правило, в економічній теорії та практиці екологічна безпека розглядається як певна складова системи регіонального природокористування, відокремлена від економічної безпеки й така, що функціонує автономно від неї» [5, с. 63]. Можна констатувати, що «трансформаційні зміни у взаємозв'язку фінансової та екологічної безпеки, зумовлені посиленням їх взаємодії та взаємовпливу в сучасних економічних умовах. Дотримання стандартів екологічної безпеки є метою та пріоритетним завданням державного регулювання природокористування. З огляду на те, що державне регулювання є складовою загальною системою природокористування, вважаємо за доцільне розглядати екологічну безпеку як елемент такої системи» [5, с. 63]. Причому, трансформаційні зміни в характері взаємодії екологічної,

економічної та фінансової складових безпеки є взаємозалежні, і їх необхідно розглядати в системі регіонального природокористування.

Враховуючи дослідження згаданого науковця, процес інституціоналізації екологічної безпеки на рівні території територіальних громад (рис. 1.1) пропонуємо здійснювати з урахуванням теоретичного базису фінансово-екологічної безпеки в системі природокористування.

Для більш детального розуміння приведемо тлумачення поняття “інституціоналізація”: це процес визначення і закріплення соціальних норм, правил, статусів і ролей, приведення їх в систему, здатну діяти у напрямі задоволення деякої суспільної потреби [7]. Інституціоналізація найчастіше розуміється як процес упорядкування та формалізації соціальних зв'язків і відносин. На практиці це передбачає визначення та закріплення соціально-правових норм, правил, статусів і ролей та приведення їх у систему, здатну задовольняти соціально значущі потреби. Іншими словами, у випадку формування системи екологічної безпеки, мова йде про створення соціально-екологічного інституту як стійкої, нормативно закріпленої форми соціальної взаємодії людей.

Інституціоналізацію екологічної безпеки треба розуміти як процес утворення соціально-екологічного інституту, що включає такі послідовні етапи:

- виникнення певної суспільно-екологічної потреби, задоволення якої вимагає спільних організованих дій;
- формування загальних цілей екологічної безпеки;
- поява соціально-екологічних норм і правил в ході стихійної соціально-екологічної взаємодії, реалізованої методом проб і помилок;

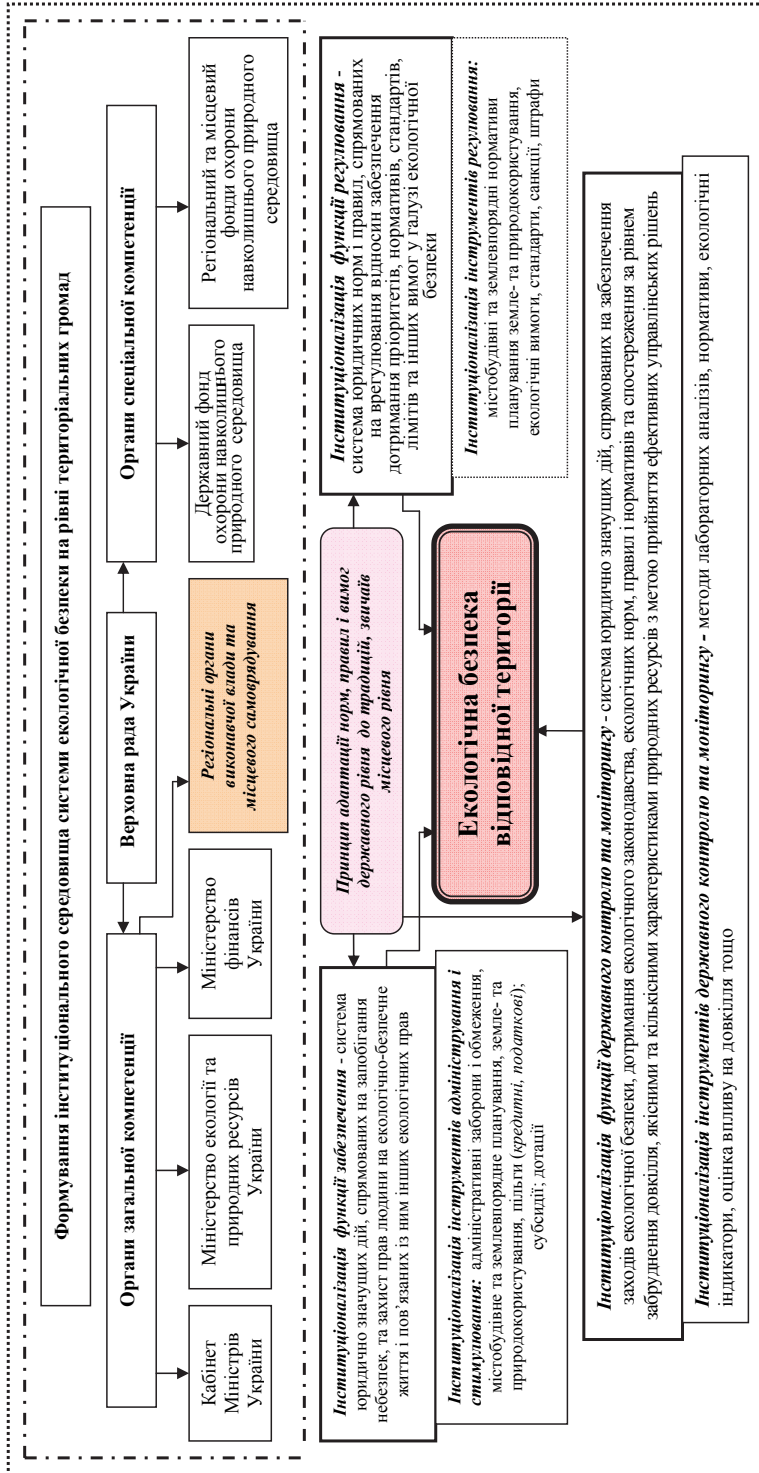

Рис. 1.1. Логічно-смысловая модель процесу інституціоналізації системи екологічної безпеки життєдіяльності населення на місцевому рівні (розроблено автором)

- виникнення процедур, пов'язаних із цими нормами і правилами;
- формалізацію норм, правил, процедур, тобто їх ухвалення та практичне застосування;
- встановлення системи санкцій для підтримки норм і правил, диференційованість їх застосування в окремих випадках;
- створення системи відповідних статусів і ролей;
- організаційне оформлення виниклої інституційної структури екологічної безпеки.

Підсумком інституціоналізації екологічної безпеки є створення відповідно до норм і правил чіткої статусно-рольової структури, соціально схваленої більшістю учасників цього процесу. Самі соціально-екологічні інститути виступають в якості символів порядку й організованості в суспільстві. Розвиток інституціоналізації екологічної безпеки може здійснюватися двома шляхами:

- появою нового соціально-екологічного інституту екологічної безпеки;
- зміною і вдосконаленням вже сформованого соціально-екологічного інституту екологічної безпеки.

Висновки.

Таким чином, процес інституціоналізації екологічної безпеки на рівні території територіальних громад необхідно здійснювати з урахуванням теоретичного базису системи природокористування фінансово-екологічної безпеки за сценарієм логічно-смыслові моделі, яка включає: інституціоналізацію функції забезпечення із інституціоналізацією інструментів адміністрування і стимулювання; інституціоналізацію функції регулювання із інституціоналізацією інструментів регу-

лювання; інституціоналізацію функції державного контролю та моніторингу із інституціоналізацією відповідних інструментів. На наш погляд, необхідними передумовами інституціональних трансформацій є повнота й узгодженість законодавчої бази, розмежування влади, власності та фінансів, підвищення суспільної відповідальності, формування громадянсько-правових інститутів і організацій саморегулювання. Підсумком дослідження є запропонована логічно-смыслова модель процесу інституціоналізації системи екологічної безпеки життєдіяльності населення на місцевому рівні.

Список використаних джерел

1. Бистряков І. Природні ресурси як фактор активізації еколого-економічної діяльності / І. Бистряков // Економіст: наук. та громад.-політ. журн.- 2011. – № 4. – С. 18-22.
2. Дорош Й. Еколого-економічні імперативи реформування земельних відносин в умовах ринку / Й. Дорош, О. Дорош // Землепорядний вісник. – 2012. – № 3. – С. 30-33.
3. Обиход Г. О. Інституціоналізація екологічної безпеки в системі формування політики сталого розвитку [Текст]: дисертація на здобуття наукового ступеня д-ра економічних наук / Г.О. Обиход. – Київ: НАНУ, 2017. - 412 с.
4. Самойлік М.С. Методологічні засади оптимізації стратегії забезпечення ресурсно-екологічної безпеки регіону / М. С. Самойлік // Проблеми економіки. – 2014. - № 2. - С. 187-196.
5. Соколенко Л.Ф. Організаційно-економічні засади управління екологічною безпекою в системі регіонального природокористування [Текст]: дисертація на здобуття наукового ступеня канд. економічних наук / Л.Ф. Соколенко; Наук. кер. Л.І. Михайлова. - Суми: Сумський нац. аграрний ун-т, 2015. - 235 с.

6. Шмандій В.М. Управління екологічною безпекою на регіональному рівні (теоретичні та практичні аспекти): автореферат дис. на здоб. наук. ст. д-ра техн. наук. – Х., 2004. – 36 с.
7. Юридична енциклопедія / Ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://leksika.com.ua/legal/>
6. Shmandiy V.M. Upravlinnya ekolohichnoyu bezpekoju na rehional'nomu rivni (teoretychni ta praktychni aspekty). Avtoreferat dys. na zdob. nauk. st. d-ra tekhnichn. nauk. – KH., 2004. – 36 s.
7. Yurydychna entsyklopediya / Red. kol. YU. S. Shemshuchenko (vidp. red.) [ta in.] [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: <http://leksika.com.ua/legal/>

References

1. Bystryakov I. Pryrodni resursy yak faktor aktyvizatsiyi ekoloho-ekonomichnoyi diyal'nosti / I. Bystryakov // Ekonomist: nauk. ta hromad.-polit. zhurn. – 2011. – № 4. – С. 18-22., s. 22.
2. Dorosh Y. Ekoloho-ekonomichni imperatyvy reformuvannya zemel'nykh vidnosyn v umovakh rynku / Y. Dorosh, O. Dorosh // Zemlevporyadnyy visnyk. – 2012. – № 3. – С. 30-33.
3. Obykhod H. O. Instytutsionalizatsiya ekolohichnoyi bezpeky v systemi formuvannya polityky staloho rozvytku [Tekst]: dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya d-ra ekonomichnykh nauk / H.O. Obykhod. – Kyiv: NANU, 2017. - 412 s.
4. Samoylik M.S. Metodolohichni zasady optymizatsiyi stratehiyi zabezpechennya resursno-ekolohichnoyi bezpeky rehionu / M. S. Samoylik // Problemy ekonomiky. – 2014. - № 2. - S. 187-196.
5. Sokolenko L.F. Orhanizatsiyno-ekonomichni zasady upravlinnya ekolohichnoyu bezpekoju v systemi rehional'noho pryrodokorystuvannya [Tekst]: dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya kand. ekonomichnykh nauk / L.F. Sokolenko; Nauk. ker. L.I. Mykha'ylova. - Sumy: Sums'kyi nats. ahrarnyy un-t, 2015. - 235 s.

***

M. Kirova

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PROCESS OF INSTITUTIONALIZATION OF THE SYSTEM OF ENVIRONMENTAL SAFETY OF POPULATION LIFE AT LOCAL LEVEL

The theoretical and methodological principles of the process of formation of the institutional environment of ecological safety of vital activity of the population at the local level have been determined

Keywords. *Environmental safety, theoretical and methodological process, institutional environment, institutionalization, regional level, local level*

***

Кирова М.А.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ НА МЕСТНОМ УРОВНЕ

Изучены теоретико-методологические основы процесса институционализации системы экологической безопасности жизнедеятельности населения на городском уровне

Ключевые слова. *Экологическая безопасность, теоретико-методологический процесс, институциональная среда, институционализация, региональный уровень, местный уровень*

*19 січня 2018 року виповнилося 80 років **Олександрю Яковичу Панчуку** – знаному в Україні та за її межами авторитетному фахівцеві з питань землеустрою, грошової оцінки земель, кадастру, проблем раціонального використання та охорони земельних ресурсів.*

У різні роки – член колегії Держкомзему, науково-технічних рад Інституту землеустрою УААН, Держкомзему, Національного аграрного університету, член президії Спілки землевпорядників України.

Олександр Якович завжди брав активну участь у законотворчій роботі, зокрема у підготовці Земельного кодексу України, Законів України «Про державний земельний кадастр», «Про охорону земель», «Про оренду землі», «Про меліорацію земель», «Зміни та доповнення до Закону України «Про плату за землю», Програми створення автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру, кількох принципово нових навчальних програм для студентів за спеціальністю «Землевпорядкування», розробляв багато інших законодавчих актів та нормативних документів. Серед особливих заслуг Олександра Панчука - становлення факультету землевпорядкування Національного аграрного університету, ідея створення Навчально-наукового Інституту земельних ресурсів, правознавства та педагогіки НАУ, розробка та запровадження системи реєстрації земель в Україні, створення Центру державного земельного кадастру України тощо.

Олександр Панчук – висококваліфікований фахівець з питань землевпорядкування, кандидат економічних наук, доцент кафедри землевпорядкування Національного аграрного університету.

Олександр Якович Панчук має понад 135 наукових праць з питань реформування земельних відносин, земле-

устрою, земельного кадастру, охорони та раціонального використання земель.

Має високі державні нагороди й почесні відзнаки. Медаль «Ветеран труда» (1989), срібна медаль (1979) та золота медаль (1981) ВДНГ СРСР, знак МСГ СРСР «Отличник социалистического сельского хозяйства» (1981). Нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (1999 р.), Почесною грамотою Верховної Ради України (2009 рік).

Усі, кому протягом минулих років доводилося працювати пліч-о-пліч з Вами, завжди з приємністю згадують моменти як ділового, так і простого людського спілкування. Вимогливість як керівника, вміння чітко ставити завдання, вказуючи найоптимальніші шляхи їх вирішення і, водночас, здатність розуміти колег, їхні потреби й проблеми – ось що завжди відрізняло Вас від багатьох інших людей, наділених владою і відповідними повноваженнями.

Насамперед хочеться побажати Вам міцного багатирського здоров'я, молодечого запалу, міцності духу і наснаги для здійснення всього задуманого на довгі-довгі роки.

*Колектив Державної екологічної академії
післядипломної освіти та управління
Всеукраїнська громадська організація
«Спілка землевпорядників України»*